

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

פרק שביעי — 'אלמנה לכהן גדול'; דף סו

- ק"ב. א. אשה שהכניסה עבדים לבעלה כהן — האם הם אוכלים בתרומה? מה הדין כשנשואה לו בהתר או באיסור?
ב. מה דין העבדים באשת כהן שנישאה לישראל?
ג. קנין-כספו של כהן שקנה קנין — האם אוכל בתרומה?
ד. האם מצינו אדם שאינו אוכל בתרומה ומאכיל אחרים?
ה. בהמת כהן המושכרת או השאולה לישראל — האם השוכר / השואל מאכילה בתרומה? ומה הדין בבהמת ישראל שאצל כהן?

א. אשה שנישאה לכהן בהתר, והכניסה לו עבדים; בין עבדי צאן ברזל — ששמאתם בכתובה והם עומדים ברשות הבעל ובאחריותו. אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו, בין עבדי מלוג — שלא שמאתם בכתובה, והם שלה אלא שהבעל אוכל פירות) — אוכלים בתרומה. (ואעפ"י שעבדי מלוג שייכים לה, הרי זה כקנינו של כהן שקנה קנין, שאותו קנין אוכל).

נישאת באיסור, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט; עבדי צאן ברזל יאכלו — הואיל והוא חייב באחריותם. עבדי מלוג — לא יאכלו. לרבינא זהו דין תורה, שקנין-כהן שאינו אוכל בעצמו, אינו מאכיל אחרים. ולרבא ורב אשי מדין תורה אוכלים, משום קנינו שקנה קנין, וחכמים הם שגזרו — כדי שתאמר אני איני אוכלת עבדי אינם אוכלים, זונה היא אצלו, ויבוא עי"כ להוציאה (רבא), או משום בת כהן שמא תטעה להאכיל עבדיה אף לאחר מיתת בעלה, כשם שהיו אוכלים קודם שנישאה, ואינה יודעת שכיון שנתחללה בנישואיה שוב אינם אוכלים (רב אשי).

עבדי מלוג אינם נחשבים כקנין הבעל לאכילת תרומה אלא כקנין האשה, ואפילו למאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי — כיון שהגוף שלה. (תוס').

ב. בת כהן שניסת לישראל והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל — לא יאכלו בתרומה.

ג. אשת-כהן או עבדיו שקנו עבדים (ואין לרב רשות בהם) — יאכלו בתרומה. (דרשו מוכהן כי יקנה נפש קנין כספו (מיתר) — כי יקנה קנין כספו נפש. מכאן שקנינו שקנה קנין — אוכל).
כאמור, לדברי רבינא לא נתרבה אלא כשהקנין הראשון אוכל בעצמו, ולרבא ורב אשי אעפ"י שאינו אוכל מאכיל, מלבד באלמנה לכהן גדול וכד' שגזרו.

א. קנין של קנין-כהן שקנה קנין — בספר החינוך (רפ) כתב שאין הקנין השלישי אוכל. ומדברי הרמב"ם (תרומו' ז, יח) נראה לכאורה שחולק, ויש שישבו דבריהם אהרדי. (ע' זכר יצחק לא ד"ה והי' מקום).

ב. יש מי שהוכיח שגם כאשר האשה אוכלת מטעם אחר ולא משום 'קנין כספו', כגון שאוכלת על ידי בנה כהן, מאכילה את עבדיה בתרומה, וכדלהלן. ואין הדבר מוסכם. (ערש"ש; זכר יצחק לא ד"ה והיה מקום).

ג. עבד עברי של כהן שיש לו עבדים כנעניים, אינו מאכילם בתרומה כיון שגם הוא אינו אוכל. ואפשר דוקא לרבינא, אבל לרבא ולרב אשי, אעפ"י שאינו אוכל — מאכיל. (עפ"י משך חכמה אמור כב, יא. וע' כעין זה לענין חצי-עבד-חצי-בן-חורין שיש לו עבד, בשו"ת שבט הלוי ח"ב קפב, ט).

ד. יתכן ואדם שאינו אוכל בתרומה יאכיל אחרים, כגון ממזר (או שאר בן ישראל) מאכיל את אם-אמו בתרומה אם היתה נשואה לכהן ונתאלמנה, שהרי יש לה זרע ממנו. ואולם האוכל מחמת קנין-כהן, אם בעצמו אינו רשאי לאכול, כגון חללה, לדברי רבינא אינו מאכיל בתרומה. ושונה מערל וכל הטמאים שמאכילים אעפ"י שאינם אוכלים, ש'פיהם הוא שכואב להם' מלאכול, אבל בעצם הם בתורת אכילת תרומה.

ה. בהמת כהן המושכרת לישראל — הרי זה יאכילנה כרשיני תרומה. אבל אם היא אצלו באחריות גמורה, לענין יוקר וזול וחיוב אונסין — לא יאכילנה תרומה.

מכל מקום אין מקיים הישראל מצות נתינה בהאכלת תרומה לבהמת הכהן, שהרי חייב במוזנותיה. אלא מדובר כשיש לו תרומה שאין צריך ליתנה, כגון שירש מאבי אמו כהן. (או"ש עפ"י תוס').

בהמת ישראל המושכרת לכהן — לא יאכילנה תרומה. ואם היא אצלו באחריות גמורה, שחייב באונסיה בכחש ובפחת — מותר, [שאף על פי שאינה שייכת לכהן, די בחיוב אחריות גמור להחשב קנין כספו ענין תרומה].

א. מבואר במסכת עבודה זרה (טו), שאם ננקוט 'שכירות קונה', כהן ששכר פרה מישראל רשאי להאכילה בתרומה. ולדברי התוס' כמו כן לאידך גיסא, ישראל ששכר מכהן, אסור לו להאכילה. ואולם להלכה שכירות אינה קונה. ויש מי שכתב שלחומר אשכירות קונה. (ע' בהגהות אשר"י פ"ק דע"ז). וע"ע בשו"ת משיב דבר ח"ג יג.

ב. שאילת בהמה ללא אחריות הוזהר ופחת, רק אחריות אונסים בלבד — מבואר מהרי"ף ומשאר פוסקים שדינה כשכירות לענין תרומה ואינו כשלו. (ע' בשו"ת משיב דבר ח"א יט).

ג. בהמה של שני שותפים, כהן וישראל — יש מי שכתב שמותר להאכילה תרומה (משנה ראשונה סוף תרומות). ויש מי שכתב להחמיר בדבר. (עפ"י שבט הלוי ח"א קפב. וע' מנחת שלמה ח"ג קמו).

ד. יש מי שצדד (עפ"י בהגר"א שלא, יט) לומר שבזמן הזה שאין הכהנים ודאיים, אסור לכהן להאכיל תרומה לבהמתו. (ע' מנחת שלמה ח"ג קמו, ב).

קי"ג. א. אשה שהכניסה כלים בנדונייתה, האם כשגובה כתובתה זכאית ליטול אותם כלים, או רשאי הבעל ליתן לה דמיהם? ומה הדין כשהושבחו אותם כלים ועמדו על כפלים בדמיהם?
 ב. מה הדין כשמכר הבעל נכסי 'צאן ברזל', או שמכרתם האשה?
 ג. עבדי 'צאן ברזל' — האם הם יוצאים בשן ועין לאיש ולאשה?
 ד. יתומים שפרסו על המת איצטלא שהכניסה אמם בכתובתה, האם נאסרה אותה איצטלא כשאר תכריכי המת?

א. המכנסת שום לבעלה; היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן — רב יהודה אמר: הדין עמה, משום שבח בית אביה. ורבי אמי אמר: הדין עמו, שהרי הנכסים שלו להתחייב באחריותן ולאכול בתרומה. וסייעו לדברי שניהם מהברייתות. ואמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה. והוא הדין כשהכניסה לו כלים ונתייקרו ועמדו על כפלים מדמיהם, לדברי רב יהודה יכולה ליטול את שניהם משום שבח בית אביה, ולהחזיר את דמי ההתיקרות. כגון הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על שני אלפים — אחד נוטלתו בכתובתה ואחד נותנת דמים נוטלתו.

א. נחלקו הראשונים בנכסים שנכתבו בכתובה ולא שמאום בדמים קצובים ולא קיבל הבעל

אחריותם בפירוש, האם דינם כנכסי צאן ברזל אם לאו. והשלחן-ערוך (פה,ג) הכריע שאינו חייב באחריות. וממילא אם פחתו והותירו — פחתו והותירו לה. ונראה שכל שכן בשטר תנאים, ודאי יש להורות כן, שאינם בכלל 'צאן ברזל'. עפ"י שבט הלוי ח"ו קצה. ופקפק שם על מה שכתב באגרות משה (אה"ע ח"ד ח) שאף בכתבת תנאים יש להם דין 'צאן ברזל'.

ב. כלים שבלו מרוב שימוש ונפחתו מדמיהם, ועדיין משמשים מעין מלאכתם הראשונה — לדברי הר"ף, מעיקר הדין הבעל חייב לשלם דמי אותו פחת, אך כיון שאין המנהג כן, כל המקבל נכסי צאן ברזל, מקבלם על דעת המנהג, הלכך פטור. ולפי אותו מנהג, כתבו כמה ראשונים, הוא הדין שהשבת אינו של הבעל).

ב. אין הבעל יכול למכור בנכסים שהכניסתם אשתו ושמתם בכתובתה, ואפילו הכניס לה שום משלו — לא מכור. ואם מכר הוא או היא לפרנסה (לאו דוקא. עפ"י רש"י) — זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות. וכרב יהודה שאמר הדין עמה ליטול את הנכסים עצמם שהכניסה לו. אבל לרבי אמי יכול הבעל למכור אף לכתחילה. (רא"ש).

פרש"י: כשהבעל מכר יכול להוציא מהלקוחות כאשר מתה. משמע שבחיה אינו יכול להוציא (כן נקטו התוס' והרא"ש בדעת רש"י). ויש מפרשים בדעתו שהוא הדין כשהיא קיימת, הבעל מוציא. (ע' בגמ"י). ויש אומרים שכמו כן האשה מוציאה מיד. (ערא"ש מרבנו גרשון ועוד).

והתוס' נקטו כר"ח שאין המקח קיים כלל, אפילו שעה אחת.

ויש אומרים שבקרקעות המקח קיים עד שעת טריפה אבל במטלטלין שהכניסה לו אין המקח קיים כלל. ויש אומרים לאידך גיסא, במטלטלין ממכרו קיים בדיעבד. (ע' רמב"ם אישות כב; ראשונים כאן).

יש מפרשים שמכרו שניהם, כגון שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה, — המקח בטל. והר"ף מסתפק בדבר הלכה למעשה. ופירש הרמב"ן שמסופק אם הלכה כרשב"ג שהבעל מוציא מיד הלקוחות או הלכה כחכמים שרק האשה כשבאה לגבות כתובתה יכולה להוציא. עוד נחלקו הראשונים כאשר יחד לה נכסים מסוימים לכתובה ב'אפותיקי' מפורש, יש אומרים שבזה אין המכר בטל עד שתבוא לגבות ממנו.

כשמוכר הגוף לפירות, כתב הריטב"א שאף בכגון זה המכר בטל, כדי שלא ישתקע ביד הלווקח.

ג. עבדי צאן ברזל יוצאים ב'שן ועין' לאיש, אבל לא לאשה (שאם הוציאה להם שן ועין אינם יוצאים לחרות, כי אינם שייכים לה).

מבואר בתוס' שדין זה מוסכם בין לרבי אמי בין לרב יהודה, מפני שהם עכשיו ברשותו הגמורה של הבעל וחייב באחריותם. וגם משום שהם מחוסרי גבייה ולכן שחרורו מפקיע מידי שעבוד. ואולם לאחר מיתת הבעל, לרב יהודה — יוצאים לחרות על ידי האשה, ולרבי אמי אינם יוצאים.

דין עבדי מלוג — בב"ק פט.

ד. מעשה ביתומים שפרסו על אביהם המת איצטלא יקרה של אמם שהכניסה בכתובתה, והורה רבא שהמת קנאה. ואעפ"י שהלכה כרבי יהודה שהנכסים עצמם חוזרים אל האשה, אך כיון שעדין מחוסרים גוביינא, יכול ההקדש להפקיע מידי שעבוד, והכי נמי תכריכי המת שנאסרים כדין הקדש.

לפי תירוץ אחד בתוס' (בכתובות נט: ד"ה קונמות), יש סוברים (בב"ק ז) שאין בכח הבנים להפקיע ולאסור את נכסי האם, שהאלימו רבנן לשיעבודה. ויש חולקים על תירוץ זה וסוברים שלא

האלימו רבנן בכגון זה. (ערא"ש כתובות פ"ז ג; תרומת הדשן רעב).

דף סז

קיד. א. כהן שמת והניח אשתו מעוברת — האם מאכלת את עבדיה בתרומה? מה הדין כאשר הניח בנים או בנות וכשלא הניח?

ב. המזכה לעופר — האם קנה העובר אם לאו?

א. כהן שמת והניח אשתו מעוברת ולא הניח בנים —

אם בת ישראל היא, אינה אוכלת בתרומה (ויליד ביתו הם יאכלו) (יאכילו) בלחמו — ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל) ולא עבדיה (= עבדי מלוג). עבדי צאן-ברזל — העיד רבי יוסי מפי שמעיה ואבטליון: לא יאכלו, מפני שיש לעופר חלק בהם ועובר במעי זרה זה הוא הלכך מעכב על העבדים מלאכול (רבה). או אפילו אם אינו זה, אין בכחו להאכיל (רב יוסף, והקשו על כך מהברייתא).

אמרו לו, מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן, אף בת כהן לכהן ומת והניחה מעוברת — לא יאכלו העבדים בתרומה. אמר להם: זו שמעתי וזו לא שמעתי. [לטעמו של רבה, בבת כהן מודה רבי יוסי שהעבדים אוכלים. ולרב יוסף משמע שלדעת רבי יוסי אף בזו לא יאכלו, אלא שלא שמע הדבר להעיד עליו. וכ"כ הרי"ד בסתם].

אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי יוסי, אבל חכמים אומרים: אוכלים העבדים (— צאן ברזל) משום אחי המת או משפחתו (אבל העובר אין לו זכיה). ושמואל עצמו אינו סובר כחכמים אלא כרבי יוסי. וכן אמר רבי זכאי, שהודו החכמים לדברי רבי יוסי כי טעמו מסתבר.

הרי"ף פסק להלכה כחכמים שאין לעובר קנייה, ואפילו העובר חלל, כגון בן גרושה-לכהן, אינו פוסל העבדים מלאכול עד שיוולד. והראב"ד נקט שהלכה כרבי יוסי.

בת כהן עצמה ועבדי מלוג שלה — ודאי אוכלים.

הניח בנים; אם לא היתה האשה מעוברת — בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל אוכלים, שהרי עבדי מלוג קנין כספה והיא אוכלת ע"י בניה, ועבדי צאן ברזל אוכלים משום הבנים.

היתה מעוברת — עבדי מלוג אוכלים כדרך שהיא אוכלת. עבדי צאן ברזל לא יאכלו לדברי רבי יוסי, מפני חלקו של עובר. ולדברי רבי שמעון בן יוחאי, אם הניח בנים זכרים — יאכלו, שאין חוששים למיעוט, לומר שהעובר זכר בן קיימא ויש לו חלק בעבדים, אבל הניח בנות — לא יאכלו העבדים, משום חלק העובר.

כאמור, הרי"ף פסק שהעבדים אוכלים, כי אין לעופר זכיה. והראב"ד פסק כרבי יוסי. והרא"ש הכריע כרבי שמעון, שאם יש בנים, העבדים אוכלים, שאין חוששים למיעוט.

מבואר בגמרא שכאשר בית דין עושים תקנה לברור לעובר שאר נכסים ונמצאו העבדים שייכים לגולדים (וכדברי רב נחמן) — אפשר שתנא קמא מודה לרבי שמעון שהעבדים אוכלים. [ויש צד אחר לומר שחכמים חולקים וסוברים שאין עושים תקנה ולרבי שמעון עושים תקנה, וללא תקנה אף לרבי שמעון לא יאכלו].

מבואר ממסקנת הגמרא [דלא כאביי], שאפילו בנכסים מועטים שהבנות נוטלות ולא הבנים, אם יש בן ובת, יש לעופר חלק בעבדים ואינם רשאים לאכול, [ואין אומרים מה נפשך, אם העובר זכר, הרי לא עדיף מהבן הנולד שאינו יורש, ואם נקבה הרי אין לה ירושה כשיש בן ולא תקנו לה חכמים מזונות אלא לבת שנולדה — אין הדבר כן, מפני שאף בנכסים מועטים יורשים הזכרים, שהרי אמר רבי יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בכנסים מועטים מה שמכרו מכרו].